

УДК 551.763.3 (477.8)

**ЩОДО ПАЛЕОНТОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПІЗНЬОАЛЬБСЬКИХ-
СЕНОМАНСЬКИХ ВІДКЛАДІВ СОЙМУЛЬСЬКОЇ СВІТИ
УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ**

Зенон Хевпа

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Грушевського, 4, 79005, м. Львів, Україна
paleontolzbirnyk@ukr.net*

Наведено монографічний опис та зображення важливих для стратифікації верхнього альбу і сеноману трьох видів двостулкових молюсків *Aucellina gryphacoides* Sow., *Inoceramus concentricus* Parc., *Entolium orbiculare* (Sow.) та трьох видів белемнітів *Neohibolites minimus* List., *N. ultimus* (Orb.), *Parahibolites tourtia* (Weign.), виявлених у соймульській світі в південно-східній частині Українських Карпат.

Ключові слова: альб, сеноман, двостулкові молюски, белемніти, верхня крейда, соймульська світа, Українські Карпати.

Уперше термін “соймульська світа” в геологічну літературу ввів 1950 р. П. Калугін [6] та 1954 р. О. Вялов [2]. У межах Українських Карпат соймульська світа найповніше розвинена в південно-східній частині, у басейнах Білого Черемошу, Чорного Черемошу, Білої Тиси, Косівки та Шопурки. Тут вона поширена на Мармароському масиві та у Мармароській структурно-тектонічній зоні. Далі на північний захід її відслонення трапляються щораз рідше і вже в басейні р. Боржави їх нема зовсім. Назву світа отримала від гори Соймул, яка розташована на лівому березі Тиси, за 4 км нижче від центру м. Рахів. Уперше ці відклади описані 1886 р. Г. Запаловичем [39], пізніше Д. Андрусовим [21], які зачислили їх до сеноману.

За даними В. Чернова [19, 29], який досконало вивчав Мармароську зону, у тому числі її складову – соймульську світу, її 120-метровий стратотипічний розріз на г. Соймул можна розділити на три підсвіти.

Нижньосоймульська підсвіта з кутовою незгідністю лежить на середньотріасових доломітах і складена базальними валунними конгломератами, які доверху за розрізом змінені грубозернистими гравелітами, над якими лежать піскуваті вапняки з орбітолінами та водоростями. Розріз середньосоймульської підсвіти починається товщею вапняків, які вище заміщені вапнистими алевролітами, а тих доверху змінюють алевроліти, кількість яких у розрізі поступово зменшується. Верхньосоймульська підсвіта товщиною близько 50 м складена середньо- і дрібно гальковими конгломератами з лінзами гравелітів і грубозернистих пісковиків.

На захід від стратотипового розрізу, уже в басейні р. Тербля, у низах соймульської світи є горизонт масивних піскуватих гравелітів і конгломератів, що вміщують різнорозмірні олістоліти органогенних вапняків. Упродовж тривалого часу брили цих

вапняків услід за Д. Андрусовим, В. Славіним, С. Кругловим та іншими дослідниками вважали “верхньоюрськими, які складають антиклінарій і виходять у його ядрі”, однак завдяки комплексним палеонтологічним дослідженням, проведеним групою палеонтологів Московського державного університету під керівництвом В. Чернова [19], доведено, що ці вапняки належать до загальновідомої і широко розвиненої в Альпійській складчастій області ургонської фації (верхній барем - апт).

Сьогодні палеонтологічно соймільська світа схарактеризована досить добре, проте це переважно стосується стратотипової місцевості, а її розрізи, що розташовані в Мармароській зоні далі на північний захід, представлені лише окремими фрагментами і в них знахідки решток палеоорганізмів є рідкістю. Зазначимо, що під час седиментогенезу осадів соймільської світи палеоекологічні умови не були сприятливими для доброго захоронення залишків палеобіоти, і тому майже всі виявлені в ній палеонтологічні знахідки є погано збереженими. Вони представлені переважно внутрішніми ядрами моллюсків або ж відбитками в прошарках дуже звітраних дрібнозернистих слюдистих пісковиків, а найчастіше – лише фрагментами представників різних груп палеобіоти. Водночас наголосимо, що для палеонтологічного обґрунтування відносного віку соймільської світи, її стратиграфічного розмежування та кореляції складених нею розрізів у літературі [2, 6, 8, 14, 19] наводять списки виявлених у ній палеофауністичних решток, однак з детального аналізу випливає, що більшість форм визначені як “sp.”, “cf.”, “aff.”, “ex gr.” тощо. У переліку визначень також переважають форми, відомі повільними темпами еволюції та широким віковим діапазоном поширення – так звані парастратиграфічні групи палеоорганізмів, які не мають важливого стратиграфічного значення, і лише окремі з визначених екземплярів макрофауни належать до архістратиграфічних груп крейдової системи – головоногих і двостулкових моллюсків.

До найліпше палеонтологічно схарактеризованих утворень соймільської світи належать стратотипова місцевість (г. Соймул), а також розрізи цього стратону на г. Кобила, а стратифікація і кореляція решту її виходів фауністично обґрунтовані ще недостатньо.

У цій праці наводимо результати наших досліджень, основою для яких послугували нові знахідки макрофауністичних решток у відслоненнях соймільської світи, які де-не-де простежуються у верхів'ях Білого Черемошу і Чорного Черемошу на прикордонній території України з Румунією і де ці утворення залишалися ще слабо фауністично схарактеризованими.

Нижче наведено опис шести видів двостулкових і головоногих моллюсків. Усі описані форми зберігаються у фондах Палеонтологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка. Колекція 52.

ТИП MOLLUSCA

Ряд **ANISOMYARIA**

Надродина **PTERIACEA**

Родина **AUCELLIDEA** Fischer, 1887

Рід **AUCELLINA** Pompecky, 1901

Aucellina gryphaeoides Sowerby, 1836[†]

Табл., фіг. 2, а–в

- 1836 *Avicula gryphaeoides* Sowerby: Sowerby, с. 335, табл. 10, фіг. 3.
 1901 *Aucellina gryphaeoides* Sowerby: Pompecky, с. 354, табл. 36, фіг. 6–9 (7–?).
 1905 *Aucellina gryphaeoides* Sowerby: Woods, с. 354, табл. 10, фіг. 6–13.
 1907 *Aucellina gryphaeoides* Sowerby: Pavlov, с. 88, табл. 6, фіг. 33–37.
 1940 *Aucellina gryphaeoides* Sowerby: Эристави, с. 106, рис. 8, 9.
 1949 *Aucellina gryphaeoides* Sowerby: Мордовилко, с. 150, табл. 33, фіг. 5, 6 а–с.
 1952 *Aucellina gryphaeoides* Sowerby: Дмитрова, с. 315, табл. 1, фіг. 4.
 1960 *Aucellina gryphaeoides* Sowerby: Муромцева, с. 180, табл. 3, фіг. 12 а, б; 13; 14 а, б; 15 і 16.
 1966 *Aucellina gryphaeoides* Sowerby: Filipescu si Grigorescu, с. 419, табл. 3, фіг. 13–21.
 1977 *Aucellina gryphaeoides* Sowerby: Котетишвили, с. 18, табл. 1, фіг. 8.

Матеріал. У нашій колекції є два зразки породи з відбитками лівих і правих стулок та ядрами цього виду. Вони виявлені у верхів'ях р. Чорний Черемош. Зразки ФК–76, ФК–77.

Опис. Черепашки маленьких розмірів, косоовальних обрисів, нерівнобічні й нерівностулкові. Ліва стулка вища, видовжена у висоту, дуже опукла, з високою й вузькою маківкою, загнутаю до середини й підкрученою назад. Права стулка з майже круглими обрисами, слабоопукла. Її маківка маленька, гостра, трохи заокруглена до середини, розташована майже посередині замка і над ним майже не виступає. Заднє вушко маленьке, трикутної форми, переднє виражене дещо менше. Скульптура представлена грубими концентричними зморшками, між якими є тонші, також нерівномірно розташовані концентричні ребра, а на окремих екземплярах, крім того, простежується тоненька концентрична струмчастість. Значно менше на карпатських зразках виражені ледь помітні струмчасті радіальні реберця. На деяких екземплярах лівих стулок є кілеподібний перегин, який простягається від маківки до заднього нижнього кута. У таких зразках від цього перегину всі елементи концентричної скульптури різкіше загинаються догори і йдуть майже паралельно до заднього краю. Передній і задні краї заокруглені, з поступовим переходом між собою, задній кут – близько 90°. Замковий край прямий, порівняно короткий.

Розміри, мм: Д – 9; В – 14.

Порівняння і зауваження. Усі карпатські зразки мають такі самі характерні риси, що й голотип та решта екземплярів, описаних авторами, які наведені у синоніміці. Зазначимо, що *Aucellina gryphaeoides* Sow. в Українських Карпатах виявлена у верхньоальбських відкладах з іноцерамами та белемнітами, характерними для верхнього альбу. Знахідки цього виду також відомі в нижньосухівській підсвіті (вракон–сеноман).

Місцезнаходження. Українські Карпати, верхня течія р. Чорний Черемош.

Стратиграфічне та географічне поширення. Верхній альб і нижній сеноман Північного Кавказу, Грузії, Мангшлаку, Копет-Дагу, Румунських і Українських

[†] В описі решток двостулкових молюсків визначали: Д – довжину черепашки, В – висоту, а – апікальний кут.

Карпат, Мізійської плити, Франції, Швейцарії, Південної Англії, Східноєвропейської платформи.

Родина **INOCERAMIDAE** Heinz, 1932
Рід **INOCERAMUS** Sowerby in Parkinson, 1818

Inoceramus concentricus Parkinson, 1819

Табл., фіг. 3

- 1819 *Inoceramus concentricus* Parkinson: Parkinson, ч. 5, с. 58, табл. 4, фіг. 4.
1821 *Inoceramus concentricus* Parkinson: Sowerby, с. 183, табл. 305, фіг. 1–6.
1822 *Inoceramus concentricus* Parkinson: Mantell, с. 95, табл. 19, фіг. 15, 19.
1846 *Inoceramus concentricus* Parkinson: Orbigny, т. 3, с. 506, табл. 404.
1866 *Inoceramus concentricus* Parkinson: Goldfuss, табл. 9, фіг. 8 а–с.
1869 *Inoceramus concentricus* Parkinson: Pictet et Campiche, с. 107.
1910 *Inoceramus concentricus* Parkinson: Woods, т. 2, с. 265, табл. 45, фіг. 1, 2.
1955 *Inoceramus concentricus* Parkinson: Коцюбинський, с. 46, табл. 1, фіг. 1–7.
1966 *Inoceramus concentricus* Parkinson: Filipescu și Grigorescu, с. 419, табл. 5, фіг. 40.
1971 *Inoceramus concentricus* Parkinson: Чернов, Янин, с. 70, табл. 1, фіг. 1 а, б.
1977 *Inoceramus concentricus* Parkinson: Vasicek, с. 58, табл. 1, фіг. 4.
1977 *Inoceramus concentricus* Parkinson: Котетишвили, с. 21, табл. 2, фіг. 6–9; табл. 3.

Матеріал. Один відбиток ядра іноцерама середньої збереженості. Зразок ФК–78.

Опис. Черепашка середніх розмірів з грушоподібними обрисами, різностулкова, висота її вища від довжини. Апікальний кут – 75°. Ліва стулка дуже опукла, з навислою над правою стулкою вузькою клиноподібною маківкою, загнутою до середини і вперед. Права стулка менше видовжена і слабкіше опукла. Її маківка ширша, небагато виступає над замком і майже не загнута до середини. Передній і задній краї близькі до прямих або мають невелику опуклість, плавно переходять у сильно вигнутий нижній край.

Замковий край прямий, короткий. Скульптура представлена порівняно грубими, нерівномірно розташованими концентричними ребрами, у проміжках між якими де-не-де є фрагменти тонесеньких кілець наростання. Ребра у примаківковій частині густі й дрібні, з гострими гребенями, до нижнього краю ширшають і розташовуються щораз рідкісніше, а їхні гребені заокруглюються. Ребра мають асиметричні схили – верхній похилій, нижній крутий.

Розміри, мм: Д – 21; В – 24,9; α – 77°.

Порівняння і зауваження. Форма з Українських Карпат за характерними для виду розпізнавальними ознаками аналогічна до зразків, наведених у синоніміці, однак від частини з них відрізняється дещо меншими розмірами. Це пояснюють індивідуальним розвитком особини за певних умов навколишнього середовища. Навіть не зовсім добра збереженість карпатського зразка, який наводять М. Філіпеску й Д. Григореску [24], дає нам підстави зазначити, що екземпляр із соймунської світи Українських Карпат має таку саму зморшкувату скульптуру, як і екземпляр з Румунських Карпат. Ця зморшкуватість, імовірно, зумовлена деформацією зразків у процесі літогенезу.

Місцезнаходження і стратиграфічне положення. Українські Карпати, верхня течія р. Чорний Черемош, вище греблі Лостун. Верхній альб.

Стратиграфічне та географічне поширення. Середній і верхній альб Франції, Північного Кавказу, Криму, Поволжя, Мангишлаку, Туркменистану, Грузії, Болгарії, Румунських Карпат, Мізійської плити, соймульська світа (верхи верхнього альбу) Українських Карпат, льготські верстви (верхній альб) Чехословацьких Карпат, альб-сеноман Англії.

Надродина **PECTINACEA**

Родина **PECTINIDAE** Lamarck, 1801

Підродина **ENTOLINAE** Korobkov, 1960

Рід **ENTOLIUM** Meek, 1865

Entolium orbiculare (Sowerby), 1817

Табл., фіг. 1

- 1818 *Pecten orbicularis* Sowerby: Sowerby, ч. 2, с. 193, табл. 186, фіг. 1–2.
 1822 *Pecten laminosus* Mantell: Mantell, с. 128, табл. 27, фіг. 8, 22.
 1827 *Pecten membranaceus* Nilson: Nilson, с. 23, табл. 9, фіг. 16.
 1826–1833 *Pecten membranaceus* Nilson: Goldfuss, с. 75, табл. 99, фіг. 7.
 1826–1833 *Pecten laminosus* Mantell: Goldfuss, с. 76, табл. 99, фіг. 29.
 1843–1847 *Pecten orbicularis* Sowerby: Orbigny, т. 3, с. 597, табл. 433, фіг. 14–16.
 1859–1865 *Pecten orbicularis* Sowerby: Eichwald, с. 423, табл. 20, фіг. 4.
 1869 *Pecten sublaminosus* Pavre: Pavre, с. 143, табл. 13, фіг. 1.
 1885 *Pecten (Syncyclonema) orbicularis* Sowerby: Noetling, с. 19, табл. 3, фіг. 4–5.
 1899–1913 *Pecten (Syncyclonema) orbicularis* Sowerby: Woods, с. 145, табл. 27, фіг. 1–14, фіг. в тексті 1. Не фіг. 7.
 1968 *Entolium orbiculare* Sowerby: Пастернак, с. 149, табл. 30, фіг. 1–7.
 1977 *Entolium orbiculare* (Sowerby): Собоцкий, с. 34, табл. 3, фіг. 9–13.

Матеріал. Два майже цілі відбитки внутрішньої поверхні правих стулок черепашки. Збереженість задовільна. Зразки ФК–79 і ФК–80.

Опис. Черепашка середніх розмірів, форма її близька до круглої, рівнобічна, майже плоска. Маківка невелика, гостра. Апікальний кут – 110° . Висота примаківкового трикутника дорівнює чверті висоти черепашки. Скульптура представлена досить широкими й плоскими концентричними ребрами, які починаються від маківки. За шириною ребра між собою неоднакові – у нижній частині стулки вони дещо ширші. На них є тонесенькі борозенки, що успадковують конфігурацію ребер: міжреберні проміжки вузькі, борозноподібні.

Розміри, мм: Д – 22; В – 20; α – 90° .

Порівняння і зауваження. Карпатські форми відрізняються “приземкуватістю”, яку деякою мірою пояснюють тим, що внаслідок деформації вона стала сплющеною і завдяки опуклості зробилася видовженою. Від деяких зразків наші екземпляри відрізняються меншим апікальним кутом (90°), більшою висотою і цілком відповідають

описам та вимірам, які наводить С. Пастернак для цього виду з середньо - верхньоальбських і сеноманських відкладів західних областей України [15].

Місцезнаходження і стратиграфічне положення. Південно-східна частина Українських Карпат, витоки р. Чорний Черемош. Верхній альб–нижній сеноман.

Стратиграфічне та географічне поширення. Валанжин–сеноман Англії, альб–турон Франції, верхній альб Північного Кавказу, верхній альб–нижній сеноман Гірського Криму. Сеноман Борнгольму, Люксембургу, юри Франконії, Польщі, Білорусії, Донбасу, Канева, Поволжя, Дагестану, Мангишлаку, середній-верхній альб–сеноман Волино-Подільської плити, верхній альб–сеноман Українських Карпат, турон Чехословаччини, сеноман і альб Саратовського Поволжя.

Підклас **BELEMNOIDEA**

Ряд **BELEMNITIDAE**

Родина **BELEMNITIDAE** Orbigni, 1845

Рід **NEOHIBOLITES** Stolley, 1911

Neohibolites minimus Lister, 1868

Табл., фіг. 5 а, б

- 1678 *Belemnites minimus* Lister: Lister, с. 227, табл. 27, фіг. 32.
 1822 *Belemnites listeri* Mantell: Mantell, с. 88, табл. 19, фіг. 17, 18, 23.
 1829 *Belemnites minimus* Lister: Sowerby, с. 175, табл. 589, фіг. 1.
 1840 *Belemnites minimus* Lister: Orbigny, с. 55, табл. 5, фіг. 3–9.
 1848 *Belemnites minimus* Lister: Pictet, с. 11, табл. 1, фіг. 1.
 1911 *Neohibolites minimus* var. *obtusa* Stolley: Stolley, с. 61, табл. 6, фіг. 24–27.
 1957 *Neohibolites minor* Stolley: Эристави, с. 53, табл. 2, фіг. 6.
 1958 *Neohibolites minimus* (Lister): Крымгольц, табл. 69, фіг. 6.
 1959 *Neohibolites minimus* (Miller): Cieslinski, с. 27, фіг. 9.
 1960 *Neohibolites minimus* Lister: Кабанов, с. 362, табл. 3, фіг. 8.
 1968 *Neohibolites minimus* (Lister): Wiedmann und Dieni, с. 157, табл. 17, фіг. 5, 11.
 1969 *Neohibolites minimus* Lister: Mutiu, с. 508, табл. 4, фіг. 13–18.
 1970 *Neohibolites minimus* (Lister): Стоянова-Вергилова, с. 49, табл. 24, фіг. 8–10.
 1972 *Neohibolites minimus* (Lister): Али-Заде, с. 172, табл. 14, фіг. 7, 9–12.
 1973 *Neohibolites minimus* Lister: Назаришвили, с. 69, табл. 7, фіг. 3, 4.

Лектотип: *Neohibolites minimus* Stolley [34, табл. 6, фіг. 17] з середнього альбу північних районів ФРН (зона *H. dentatus*).

Матеріал. Два ростри середнього і маленького розмірів. Збереженість задовільна. Зразки ФК–81 і ФК–82.

Опис. Веретеноподібний ростр з загостреним заднім кінцем і вістрям, розташованим посередині. Найширше місце ростра припадає на нижню третину. Альвеолярна частина в усіх зразків збереглася задовільно.

Поперечний переріз по всій довжині ростра круглий і лише в задній частині на окремих зразках набуває дещо кутастого вигляду. Черевна борозенка не збереглася на

жодному екземплярі, лише на зр. ФК–82, представленному юною формою, слабо простежуються бічні борозенки.

Порівняння і зауваження. Найближчим до описаного виду є *N. ultimus* (Orb.), але він має еліпсоподібний поперечний переріз альвеолярної частини, тоді як у *N. minimus* (List.) аналогічний переріз має круглу форму. Питання про подібність і відмінність цих видів дискутують давно, і значною мірою це висвітлено в праці С. Ціслінського [26].

Форма ростра, характер поперечних перерізів, співвідношення певних вимірів дають змогу досить чітко виділити *N. minimus* (List.) серед інших видів роду *Neohibolites*. Цей вид ми приймаємо в широкому розумінні, оскільки для виділення багатьох підвидів, як пропонують деякі автори, вважаємо недостатнім такі ознаки, як незначне видовження ростра чи зміщення найширшої його частини в той чи інший бік.

Місцезнаходження і стратиграфічне положення. Українські Карпати, витоки р. Білий Черемош. Верхній альб–сеноман.

Стратиграфічне та геграфічне поширення. Представники *Neohibolites minimus* (List.) відомі, головню, з середньоальбських (рідше верхньоальбських) утворень Волино-Подільської плити, Болгарії, Карпат, Північного Кавказу, Грузії, Азербайджану, Польщі, Чехословаччини, Західної Європи, румунії, о-ва Сардинія.

Neohibolites ultimus (Orbigny), 1845

Табл., фіг. 4, а–в

1845 *Belemnites ultimus* Orbigny: Orbigny, с.347, табл. 75, фіг. 9–13.

1847 *Belemnites ultimus* Orbigny: Orbigny, с. 24, табл. 10, фіг. 9–13.

1939 *Neohibolites ultimus* Orbigny: Крымгольц, с. 31, табл. 7, фіг. 8–12.

1952 *Neohibolites ultimus* (Orbigny): Найдин, с. 75, рис. в тексті 17 і 18, табл. 1, фіг. 5, 6.

1959 *Neohibolites ultimus* (Orbigny): Cieslinski, с. 28, табл. 3, фіг. 1.

1960 *Neohibolites ultimus* Orbigny: Кабанов, с. 363, табл. 3, фіг. 15, 16.

1966 *Neohibolites ultimus* (Orbigny): Filipescu si Grigorescu, с. 425, табл. 6, фіг. 49–54.

1968 *Neohibolites ultimus* (Orbigny): Wiedmann und Dieni, с.160, табл. 17, фіг. 7.

1972 *Neohibolites ultimus* (Orbigny): Али-Заде, с. 183, табл. 17, фіг. 1, 2.

1973 *Neohibolites ultimus* (Orbigny): Назаришвили, с. 78, табл. 7, фіг. 15, 16.

Лектотип: *Belemnites ultimus* Orbigny [29] з нижнього сеноману Франції.

Матеріал. Один цілий і два неповні ростри. Зразки ФК–83, ФК–84, ФК–85.

Опис. Середніх розмірів циліндроподібний, майже симетричний ростр, без будь-яких ознак веретеноподібності. Альвеолярна частина помітно сплющена з боків, і поперечний переріз ростра тут має еліпсоподібну форму, а далі до заднього кінця він круглий. Задній кінець плавно звужений, з коротким вістрям, розташованим посередині. Альвеола, очевидно, була глибокою. Бічні борозенки збереглися добре й опускаються дещо нижче альвеоли.

Порівняння і зауваження. За характером будови ростра та формою поперечних перерізів (еліпсоподібні в передній частині й круглі в задній) наш зразок, безсумнівно, належить до *N. ultimus* (Orb.) і дуже подібний до всіх форм, згаданих у синонімі-

ці. Наш екземпляр найближчий до юного зразка *S. Ціслінського* [22, табл. 1, фіг. 6]. Згадані характерні риси для *N. utimus* (Ogb.) відрізняють його від близьких *N. subtilis* Krumh., *N. spiniformis* Krumh., *N. minimus* List., *Parahibolites tourtiaie* (Weign.).

Місцезнаходження і стратиграфічне положення. Південно-східна частина Українських Карпат, верхів'я р Чорний Черемош, 1 200 м вище від греблі (клязузури) Лостун. Верхи альбу (вракон)–низи сеноману.

Стратиграфічне та географічне поширення. Представники виду *N. utimus* (Ogb.) відомі з вракон–сеноманських утворень Гірського Криму, Болгарії, Азербайджану, Грузії, Криму, Кавказу, західних областей України (у тому числі й флішових Карпат), Польщі, ФРН, Румунії, Франції, о-ва Сардинія, Тунісу.

Рід **PARAHIBOLITES** Stolley, 1919

Parahibolites tourtiaie (Weigner), 1910

Табл., фіг. 6

1876 *Balemnites* sp. Schlutter: Schlutter с. 185, табл. 52, рис. 6–8.

1910 *Balemnites tourtiaie* Weigner: Weigner, с. 125, фіг. 4 a,b; 5 a, б.

1952 *Parahibolites tourtiaie* Weigner: Найдин, с. 57, табл. 1, фіг. 1–4, рис. 19.

1966 *Parahibolites pseudoduvalia* Sinzow: Filipescu si Grigorescu, с. 426, табл. 4, фіг. 39.

1969 *Parahibolites tourtiaie* Weigner: Mutiu, с. 508, табл. 4, фіг. 9–12.

1972 *Parahibolites tourtiaie* Weigner: Али-Заде, с. 187, табл. 17, фіг. 6.

1969 *Parahibolites tourtiaie* Weigner: Vasicek, с. 116, табл. 3, фіг. 5–6.

Лектотип. Екземпляр описаний і зображений С. Вегінером [36] як *Balemnites tourtiaie* sp. nov. з нижньосеноманських утворень околиць с. Нижнів на Волино-Поділлі (Івано-Франківська область, Україна).

Матеріал. Один цілий і два неповні ростри середньої збереженості. Зразки ФК–86, ФК–87, ФК–88.

Опис. Невеликі, стиснуті з боків ростри, зі слабо вираженою веретеноподібною формою. Найбільший діаметр є трохи нижче середини. Поперечний переріз ростра на всій його довжині еліпсоподібний. У зр. РК-601 збереглася неглибока альвеола, краї якої збудовані концентричними лусочками. Черевна щілина, характерна для цього виду, на наших зразках простежується слабо.

Порівняння і зауваження. Через незадовільну збереженість та неповноту наших зразків немає змоги виконати відповідні вимірювання, однак судячи з характерної будови рострів та їхнього еліпсоподібного поперечного перерізу по всій довжині ці зразки можна без вагання віднести саме до цього виду.

Місцезнаходження і стратиграфічне положення. Південно-східна частина Українських Карпат, витоки р. Чорний Черемош. Верхи альбу–низи сеноману.

Стратиграфічне та географічне поширення. Щодо стратиграфічного поширення *Parahibolites tourtiaie* (Weigner) є дві думки. Одні автори [39, 21] вважають, що цей вид характерний для низів нижнього сеноману, інші [14, 19, 20] – що це пізньоальбська форма. Представники описуваного виду відомі з нижньосеноманських

утворень Волино-Поділля, Північного Кавказу, Криму, Румунії, Чехословаччини, Вест-фалії, верхнього альбу–нижнього сеноману (сухівська світа) Українських Карпат.

1. *Али-Заде А. А.* Меловые белемниты Азербайджана. – М.: Недра, 1972. – 280 с.
2. *Вялов О. С.* Мезозойские и палеогеновые отложения флишевой области // Проблемы пром. нефтеносности и газоносности зап. обл. УССР. – 1954. – Т. 1, № 2. – С. 48–74.
3. *Дмитрова Н.* Фосилите на България. 4 (долна крда). – София: Акад. наук. 1997. – 424 с., 153 табл.
4. *Эристави М. С.* Нижний мел Кавказа и Крыма. Монография № 10, изд-во АН ГССР // Тр. Геол. ин-та. – 1960. – 149 с.
5. *Кабанов Г. К.* Отряд Belemnoides. Белемниты // Атлас нижнемеловой фауны Северного Кавказа и Крыма. – М.: Гостоптехиздат. – 1960. – С. 356–369, табл. 1–3.
6. *Калугин П. И.* Развитие Карпатского флишевого бассейна в меловом периоде // Труды по тектонике альпийской геосинклинальной области юга СССР. – Баку, 1956. – С. 267–269.
7. *Котетишвили Э. В.* Альбская фауна Грузии (Аммониты и двустворчатые) // Тр. ГИН АН Гр. ССР. Нов. сер. – 1977. – Вып. 53. – 97 с., 40 табл.
8. *Коцюбинський С. П.* Иноцерами з альб-сеноманських відкладів Карпат // Наук. зап. Природозн. музею Льв. філіалу АН УРСР. – 1955. – Вип. 4. – С. 45–54.
9. *Крымголец Г. Я.* Подкласс Endocochlia / Внутреннераконные // Основы палеонтологии. Головоногие. Т. 11. – М.: 1958. – С. 145–178
10. *Мордвилко Т. А., Бодылевский В. И., Лупов Н. П.* Пластинчатожаберные моллюски // Атлас руководящих форм ископаемых фаун СССР. – Т. 10. Нижний мел. – М.: Госгеолгиздат, 1949. – С. 165–235.
11. *Муромцева Т. Л.* Двустворчатые моллюски (Taxodonta? Anisomyaria? Desmodonta) // Атлас нижнемеловой фауны Северного Кавказа и Крыма. – М.: Гостоптехиздат, 1960. – (Тр. ВНИГаза). – С. 165–231.
12. *Назаришвили Т. Я.* Нижнемеловые белемниты Грузии // Тр. Геол. ин-та АН Гр. ССР. Нов. сер. – 1973. – Т. 40. — 124 с.
13. *Найдин Д. П.* Верхнемеловые белемниты Западной Украины // Тр. МГРИ; М. 1952. – Т. 27. – 125 с.
14. *Пастернак С. І.* Фауна крейдяних відкладів району Рахова Закарпатської області // Наук. зап. наук.-природознав. музею. – 1961 – Т. 9. – С. 12–23.
15. *Пастернак С. І.* Опис фауни (Pectinides, Limidas, Spondylidae, Plicatilidae) // Стратиграфія і фауна крейдяних відкладів заходу України (без Карпат). – К: Наук. думка, 1968. – 272 с.
16. *Славин В. И.* Мезозойская группа // Геология СССР. – М., 1966. – Т. 48, ч. 1. – С. 69–132.
17. *Собецкий В. А.* Двустворчатые моллюски поздне меловых платформенных морей юго-запада СССР // Тр. Палеонтол. ин-та АН СССР. – 1977. – 159. – 256 с.

18. *Стоянова-Вергилова М. П.* Фосилите на България. 4, долна креда. Belemnite, София, 1970.
19. *Чернов В. Г.* Стратотип соймольской свиты // Очерки по геологии Советских Карпат. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1966. – С. 78–91.
20. *Чернов В. Г.* Стратиграфия Мармарошской зоны утесов Советских Карпат // Бюл. моск. об-ва испытателей природы. Отд. геол. – 1972. – Т. 47, вып. 6. – С. 60–72.
21. *Andrusov D.* Geologicke vyzkumy v Podkarpatske Rusi v letach 1932–1934 // Hraha, Carpatica. – 1936. – N 1. – S. 17–25.
22. *Cieslinski S.* Alb i cenoman polnocnego obrzezenia gor Swietokzyskich (stratigrafia na podstawie glowonogow). – 1959. – Т. 28. – 95 b.
23. *Eichwald E.* Lethaea rossica ou Paleontologie de la Russie // Periode moyenne, Stuttgart, 1865–1868. – Vol. – I–III. – 1304 p.
24. *Filipescu M. G., Grigorescu D.* Contributii si cunoas terca fa unei cretacice din flisul Carpatilor Orientali // Studii di cercetari de geofizica, geografie. – Ser. geol. – 1966. – Т. 11. – N 2. – P. 417–432.
25. *Goldfuss G.A.* Petrefacta Germaniae. – Dusseldorf, 1833–1840. – Pt. 2. – 312 p.
26. *Mantell G.* The fossils of the South Downs or illustrations of the Geology of Sussex. – London, 1822.
27. *Mitiu R. (Radu).* Contributiila Studiul paleontologicesi stratigrafic al depositelor albien din platforma moexica // Studii si cercetari de geologie, geofizica, geografie. – Ser. geol. – 1969. – Т. 14, N 2. – P. 497–511.
28. *Noetling F.* Die Fauna der baltischen Cenoman Geschibe. – 1885.
29. *Orbigny A.* Paleontologie Francaise. Description des animaux invertebres. Terrains Cretaces. – Paris, 1840–1849. – P. 1–4.
30. *Pavlov A.P.* Enchainement des Aucelles et Aucellines du Cretace russe // Nouv. mem. soc / Natur. – 1907. – Т. 17. – P. 1–937.
31. *Pictet F.J., Campiche O.* Description des fossiles des terrain cretace des environs de Sainte // Croix. – Mat. Paleontol., Suisse. Ser. 2, Geneve, 1858/1860. – T.1. – P. 99–371; 1861–1864. – T. – 2. – P. 1–164.
32. *Pompeckj J.* Uber Aucellen und aucella naehnliche Formen // Neues Jahrbuch fur Mineral., Geol. Und Paleontol. beil. – 1901. – Bd. 14.
33. *Sowerby J.* The minerals Conchology of Great Britain. – London, 1812–1823, vol. 1–4, 384 табл.; 1823–1846. – Vol. 4–7. P. 384–648.
34. *Stolley E.* Beitrage zur Kenntniss der Cephalopoden der deutschen unteren Kreide // Geol. Palaont. Abh. – 1911, N. F., Bd. 10, Y. 3. – S. 1–72.
35. *Vasicek Z.* Zuden Unterkreide – Vertretern der Gattung Inoceramus in der silesischen Einheit (Ausser Karpaten, Tschechoslowakei) Casopis slezskego Muzea. – Ser. A. – 1977. – Т. – 26. – S. 55–64.
36. *Weigner S.* Die Erdolterraine von Koziowa // Manuskrypt. – Krakow, 1913. – 87 s.
37. *Wiedmann J. und Dieni J.* Die Kreide Sardiniens und ihre Cephalopoden // Paleontogr. Italica, Pisa. – 1968. – 171 s. mit 101 Fbbildungen, 3 Tabellen und 18 Tafeln.
38. *Woods H.* A monograph of the cretaceous Lamellibranchiata of England. – Т. 1. – P. 1. Paleontographical Society of London. – 1899. – 53; 1.– P. 2. ibid. 1900, 54; 11. – P. 4; ibid. – 1907. 61; 11. – P. 5; ibid. – 1908. – 62.
39. *Zapalowicz H.* Eine geologische Skizze des Ostlichen Theiles Pokutisch Marmaroscher Grenz. – Karpathen // Jahrb. k. k. Geol. Reichsanst. – 1886. – Т. 36, N ¼. – S. 361–594.

ПОЯСНЕННЯ ДО ТАБЛИЦІ

- Fig. 1. *Entolium orbiculare* Sowerby, 1817; × 1.
Fig. 2 а–в. *Aucellina gryphaeoides* Sowerby, 1836; × 1.
Fig. 3. *Inoceramus concentricus* Parkinson, 1819; × 1.
Fig. 4 а–в. *Neohibolites ultimus* Orbigny, 1845; × 0,5.
Fig. 5 а–б. *Neohibolites minimus* Lister, 1868; × 1, 2.
Fig. 6 а–в. *Parahibolites tourtiaie* Weigner, 1910; × 1.

TO THE FOSSIL CHARACTERISTIC OF UPPER ALBIAN AND
CENOMANIAN OF SOYMUL'SKA SUITE OF UKRAINIAN CARPATHIANS

Zenon Khevpa

*Ivan Franko National University of Lviv,
Grushevsky str. 4, UA – 79005, Lviv, Ukraine
paleontolzbirnyk@ukr.net*

Monographic description and images of three important for the stratification of the Upper Albian and Cenomanian species of bivalves *Aucellina gryphaeoides* Sow., *Inoceramus concentricus* Park., *Entolium orbiculare* (Sow.) and three species of belemnites *Neohibolites minimus* List., *N. ultimus* (Orb.), *Parahibolites tourtiaie* (Weigner) from soymul'ska suite of south-eastern part of the Ukrainian Carpathians are given.

Key words: Albian, Cenomanian, bivalves, belemnites, Upper Cretaceous, soymul'ska suite, Ukrainian Carpathians.

К ПАЛЕОНТОЛОГИЧЕСКОЙ ХАРАКТЕРИСТИКЕ
ПОЗДНЕАЛЬБСКИХ-СЕНОМАНСКИХ ОТЛОЖЕНИЙ СОЙМУЛЬСКОЙ
СВИТЫ УКРАИНСКИХ КАРПАТ

Зенон Хевпа

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Грушевского, 4, 79005, Львов, Украина*

paleontolzbirnyk@ukr.net

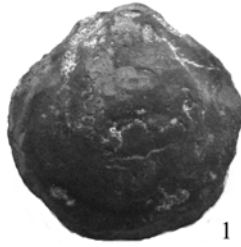
Приведено монографическое описание и изображение важных для стратификации верхнего альба и сеномана трех видов двустворчатых моллюсков *Aucellina gryphaeoides* Sow., *Inoceramus concentricus* Park., *Entolium orbiculare* (Sow.) и 3 белемнитов *Neolibolites minimus* List., *N. ultimus* (Orb.), *Parahibolites touritia* (Weigner), обнаруженных в соймульской свите в юго-восточной части Украинских Карпат.

Ключевые слова: альб, сеноман, двустворчатые моллюски, белемниты, верхний мел, соймульская свита, Украинские Карпаты.

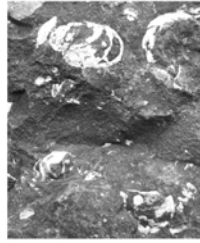
Стаття надійшла до редколегії 10.07.2014

Прийнята до друку 20.10.2014

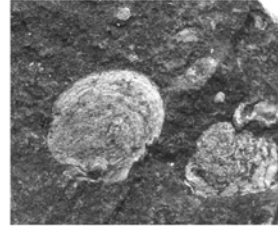
До статті *Зенона Хевти*
“Щодо палеонтологічної характеристики пізньоальбських-сеноманських
відкладів соймульської світи Українських Карпат”

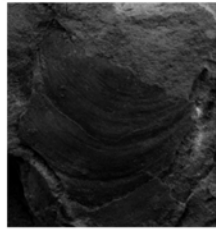
1

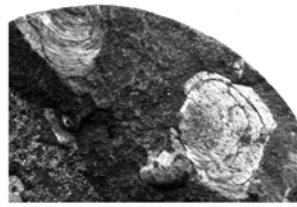
2a

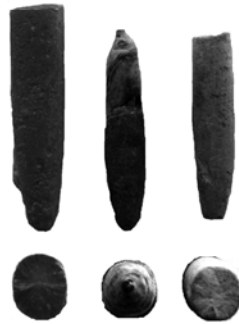
2b

3

2b

6a

6b

6v

5a

5b

4a

4b

4v

